

СПЕЦИФИЧНИ АСПЕКТИ ПРИ ПРЕВОД НА ПОЕЗИЯ. СТИХОТВОРЕНИЕТО *ВЧЕРА* НА ГРЪЦКАТА ПОЕТЕСА КИКИ ДИМУЛА

Лилия Рагославова

Историята на превода е толкова стара, колкото и самата писменост. „Най-старата форма на писменост е шумерското клинообразно писмо, възникнало в Месопотамия. Такива писмени знаци, заедно с други стари форми на писменост, се появяват в дву- и триезични списъци върху глинени таблици от преди 4500 години, намерени при разкопки.”¹ (Snell-Hornby 2006, 39) (авторски превод).

Още в древността възниква въпросът: да се превежда буквално или по смисъл. Тази дискуссия продължава и в наши дни. „Цицерон вижда в това да се подражава на гръците, път за развитие на собствено риторично майсторство. В известното си произведение *За оратора* той се застъпва за свободния превод и за създаването на нови изрази. В своето *Поетическо изкуство* и Хораций отрича буквалния превод и препоръчва вместо него превода по смисъл.” (Snell-Hornby 2006, 39)² (авторски превод).

Художественият превод е огромно предизвикателство за преводача. „Художественият превод ми напомня прозорец, в който образите от улицата се смесват с отраженията на предметите вътре в стаята”, споделя поетът Атанас Далчев. И това не е случайно. Художественият превод е особена разновидност на превода. Преводачът не само вниква изключително внимателно във всяка дума от оригиналния текст, но се потапя в духа на времето и творбата, чете „между редовете”, търси най-верния смисъл, най-точния изказ. Именно тук, пред отворения прозорец на словесното изкуство, автор и преводач се сливат напълно. Преводачът жадно „попива” авторовата идея и с помощта на езиковите средства на целевия език я предава на читателите.

„... Осъществяването на превода, макар и да се подчинява на определени принципи и норми, не е просто теория. Преводачът е призван да направи максимално точен подбор на изразните средства, за да се

предаде и внуши авторвата идея и общия дух на творбата. Преводът е изкуство. За преводача той е свързан с изключително богата лингвострановедска подготовка, с познаване на дълбоките пластове на езика, както и на съвременните тенденции в междуезиковото общуване.” (Владов 2008, 228).

Разнопосочни са мненията относно изкуството на превода. Да си припомним италианската поговорка „Преводачът е винаги предател!”³. Французите твърдят: „Добрият превод е като жената. Ако е верен – не е хубав, ако е хубав – не е верен”. Вероятно най-голямо право има немският културфилософ, литературен историк и преводач Фридрих фон Шлегел, който смята, че: „Художественият превод е двубой на живот и смърт. При него търпи поражение или този, който превежда, или онзи, когото превеждат!”

Преводът на поезия безспорно е своеобразен двубой. Немският писател, поет, драматург, хуманист и философ Йохан Волфганг фон Гьоте „различава три вида превод на лирика ... : първият доближава читателя до чуждата култура; за тази цел лириката може да бъде предадена напр. във вид на проза. За Гьоте вторият способ е пародийния превод. В този случай преводачът съобразява изходния текст с културните очаквания на целевия читател. Гьоте остро критикува тази стратегия... Третата и най-висша форма на превод на лирика за него е постигането на абсолютна идентичност между оригинал и превод. На първо място Гьоте изтъква работата на Фос и смята, че този вид креативен превод, който навярно първоначално би могъл да накара читателя да се дистанцира от него, в последствие би оказал голямо влияние върху литературата на целевата култура. Затова в този случай както преводът, така и писането, се разглеждат като израз на гениалност.” (Snell-Hornby 2006, 270)⁴ (авторски превод)

Анна Лилова също подчертава творческата природа на художествения превод: „Художественият превод не е буквално заменяне на думата с нейния семантичен еквивалент от другия език, а е пресъздаване на оригиналния текст, на оригиналната творба, със средствата на другия език. Пресъздаването на всички елементи, страни и пластове на творбата и на творбата като единно и уникално цяло. Следователно преводачът се изправя пред необходимостта и ситуацията да избира най-подходящите от възможните езикови и други изразни средства, за да пресъздаде вярно оригинала.” (Лилова 1981, 21)

„Мъчението се пада на този, който има избор.”⁵⁵ гласи една известна немска поговорка. Преводачът на лирика е изправен пред изключително трудни решения. От една страна, той не само трябва да избере най-подходящия езиков еквивалент и да пресъздаде духа на творбата, но и да предостави на читателя достатъчно добър еквивалент на изходния текст.

Като крайна цел на всеки превод Гьоте посочва „дближаването на чуждото до родното, на познатото до непознатото”⁵⁶ (Snell-Hornby 2006, 247). Това звучи особено актуално в контекста на интеркултурната комуникация. Преводът е онази обединителна нишка, онзи „спасителен мост”, който свързва езиците и хората от целия свят. Този „спасителен сал” – преводният “мост”, е изключително опасен. На него човек лесно би могъл да се „подхлъзне” и вместо превод, който да предизвика емоция и да достави истинско удоволствие на читателя, да постигне негативен ефект. „Защото няма един и единствено правилен превод, няма превод дума за дума, когато не става дума за думи”. (по Венкова 2009, 185). Безспорно е, че всеки превод е неповторим и представя индивидуален преводачески стил, но при оценката му, и по-конкретно, при превода на поезия, не бива да забравяме, че хората четат този жанр заради духовната си потребност от естетическо удоволствие. Затова и при критическата оценка на превода водещи би трябвало да са стилът и гладкостта на мисълта, а не абсолютно точният еквивалент на оригинала.

„От друга страна, в новото глобално общество функциите на превода се променят – „познаването на чуждия език и четенето в оригинал са и все повече ще стават нормата на литературното поле. Разбира се, просветителската роля на превода не може да умре съвсем, защото винаги ще има езици, които един ще знае по-добре, а друг няма да знае въобще.” (Венкова 2009, 186). Разбираемо е, че когато човек чете оригинала на определено произведение, което харесва, изпитва непреодолимо желание да го преведе на родния си език, за да го сподели с онези, които не могат да го прочетат в оригинал. Читателят, който има достатъчно добра чуждоезикова компетентност, за да чете в оригинал литературна творба, и който успява да вникне в същността ѝ, желае да сподели емоцията си с други поклонници на словесното изкуство. Творбата, завладяла душения свят на преводача, превзема напълно съзнанието му. Така той заживява не само в света на лирическия герой, но и в авторския, опитвайки се да

се слее с тях. Силата на словото е толкова мощна, че тя напълно превзема преводача и не му дава покой, докато не завърши превода. Преодолявайки лугането и нерешителността, преводачът намира успокоение и удовлетворение едва когато намери най-точната фраза, най-красивия еквивалент.

Всеки, дръзнал да превежда поезия, трябва да избере произведение, което е близо до неговата душевност и които поражда у него силни емоции. Преводът е изкуство и то нелеко. Особено отговорна е задачата на преводача да предаде авторския замисъл на лирическата творба. Често само в няколко строфи се концентрира цялата житейска философия на автора.

В този ред на мисли, бих искала да се спра на едно стихотворение, което предизвика у мен истински „вулкан“ от емоции. То е от Седмия общобалкански конкурс за превод от новогръцки език (2006 г.), организиран от СУ „Климент Охридски“ и Съюза на преводачите в България. Имах нагласата да превода откъса проза. Стихотворението обаче ме плени. Никога не бях превеждала поезия. Творбата *Вчера* на гръцката поетеса Кики Димула до такава степен ме завладя, че текстът не излизаше от главата ми. Така осъзнах какво е имал предвид изтъкнатият английски поет Пърси Биш Шели, който „... разглежда превода като един вид пресаждане, при което семето или кълновете на едно стихотворение се пресаждат в друга почва“ (Snell-Hornby 2006, 270) (авторски превод).

Дълго се колебах преди да пристъпя към превода на стихотворението. То бе толкова съвършено. Всяка дума бе точна и премерена. Всяка фраза бе казана по най-добрия възможен начин. Искях да обхвана и вложа всичките си познания по теория на превода (адресат, функция на текста и т.н.). Първоначално направих почти буквален превод на стихотворението, което толкова силно ме бе развълнувало. В този си вариант обаче, то не носеше никакъв заряд. Беше просто сбор от думи. Емоцията бе изчезнала. Стихотворението бе преобразено до неузнаваемост. Това сякаш бе съвсем различна творба. Не можех да се примиря с посредствения резултат от работата си.

Руският преводач Л. С. Бархударов твърди: „Превод се нарича преобразуването на словесното произведение на един език в словесно произведение на друг език, при запазване неизменен плана на съдържанието, т.е. на значението.“ (по Лилова 1981, 26). Ръководейки се от това

да бъде максимално близо до оригинала, но избягвайки буквалния превод, придържайки се към мнението на руския преводач А. В. Федоров: „Да се преведе – значи да се изрази вярно и пълно със средствата на един език това, което вече е изразено по-рано със средствата на друг език.” (по Лилова 1981, 25), реших, че прекрасният гръцки оригинал заслужава достоен български превод, такъв, какъвто го чувствах.

И „чудото” стана. Резултатът бе текст със силен емоционален заряд. Оставаше надеждата, че преводът е достатъчно добър и читател, който не владее гръцки език, би му се насладил също толкова, колкото и ако четеше произведението в оригинал. Осмелих се да споделя направения от мен превод с други ценители на поетичното изкуство. Не очаквах, че преводът ми ще бъде отличен с награда в конкурса, но когато това се случи, бях изключително щастлива, най-вече от факта, че и други хора ще се докоснат до уникалния стил на гръцката поетеса Димула. Тя стана любимата ми поетеса. Имах чувството, че съм чела всичките ѝ произведения, че я познавам от години и ми е близка по душевност, че познава напълно моя вътрешен свят. Отличието, което получих в конкурса за превод, ме окуражи да превеждам поезията на малко познатата и недостатъчно популярна в България авторка.

Кики Димула е гръцка поетеса, родена през 1931 г. в Атина. Омъжена е за поета Атос Димула (1921–1985 г.). Издаде 12 стихосбирки, по-известните, от които са: „Стихове” (1952 г.), „По следите” (1963 г.), „Последното ми тяло” (1981 г.), „Не се сбогувай никога” (1988 г.), „Младостта на забравата” (1996 г.), „Една минута заедно” (1998 г.).

Поетесата е отличена два пъти с Държавната награда на Гърция за поезия (1972 г. и 1989 г.), както и с наградата Костас и Елени Урани на Атинската академия (1944 г. и 2001 г.). Номинирана е от Асоциацията столица на европейските литератури⁸ за Европейската награда за литература, която ще бъде връчена през 2010 г. Нейни стихотворения са преведени на редица езици (английски, френски, испански, италиански, полски, немски и шведски).

Темите, които разглежда Кики Димула в творбите си, не са нови. Това са вечните теми на поезията – любов и смърт, надежда и разочарование, начало и край и т.н. Отлично познавайки основните представители на гръцката и европейската лирика, тя вплита идеите им в творбите си. Новаторски е начинът, по който от познатото създава един нов

свят. В стихотворенията на Кики Димула се наблюдава един хармоничен микс от старогръцки, византийски и новогръцки езикови елементи, чрез които се получават напълно нови езикови асоциации, придаващи на поезията ѝ особен оттенък. Характерен за творчеството ѝ е непрекъснатият диалог на собствените ѝ чувства и усещанията и със заобикалящия я свят. Смелите ѝ метафори често ни напомнят сюрреалистични картини. Напълно новият елемент в поезията на Димула е персонифицирането, онтологизирането на понятията, думите, чувствата и предметите. Поетесата разкрива истинската им същност чрез конкретен диалог с предметите, които одухотворява. Когато я попитали защо персонифицира и унифицира понятия и думи, Димула отговаря: „За да ги проверя, защото в повечето от тях се крие предател. Тяхната лукава полисемия (многозначност) често пъти ме е предавала. Персонифицирам ги и поради една друга причина: Искам да ги превърна в пръв читател и отговорен критик на всичко онова, което пишат. Аз обаче се подписвам.”

На 7 октомври 2008 г. в Германия, с подкрепата на Гръцката фондация за култура в Берлин, е организирано литературно четене на стиховете на голямата гръцка поетеса Кики Димула, получила редица престижни отличия, но малко известна в Германия. Поводът е издаването на избрани стихове от стихосбирките ѝ, и на речта ѝ в Атинската академия на 11 ноември 2003 г. Преводът на немски език е направен от Данди Сиреди-Шпек, а книгата със заглавие *Внезапно станах прозорлива. Стихотворения и един 'мит'*⁹ (авторски превод) се издава от издателска къща „Ромиосини” с финансовата подкрепа на Гръцката фондация за култура.

При откриване на Гръцката фондация за култура в България (София) на 17 и 18 ноември 2008 г. бяха представени изтъкнати гръцки автори, между които и Кики Димула, което ме наведе на мисълта, че е наложително и много полезно не само за студенти, изучаващи гръцки език, но и за всички, които се интересуват от гръцкия език и литература да познават по-добре и задълбочено творчеството на съвременни гръцки поети.

За да се почувства и усети силата на поезията на К. Димула, трябва да се преведе по-голямата (дори цялата) част от творбите ѝ, които имат неповторимо и съвременно звучене. Така ще се изгради литературен „мост” за откриване на нови културни хоризонти между Гърция и България.

Κικι Διμουλα е най-голямата жива гръцка поетеса, с безспорен принос в европейската и световната литература и култура.

Κολκο силни и неповторими чувства и емоции предизвикват оригиналът (Δημουλά 1998, 24–25) и преводът (авторски превод)!

ΧΘΕΣ

ВЧЕРА

Ξανάρθε.

Завърна се.

Τυλιγμένος μιάν απόχρωση ακαθόριστου.

Обвиг в нюанс на
неопределеност.

Τα μάτια του βυθός χωρίς επιφάνεια,
τα χείλη του τομή μυστηρίου,

Οчите му – безкрайна бездна,
а устните му – тайнствен прорез
и ситен дъжд гласът му.

φιλόβροχο η φωνή του.

Словата му непостоянни,

Τα λόγια του τράπουλα

като късмета на картоиграч.

Που πέφτει έτσι, πέφτει αλλιώς.

Θαμπός.

Неясен.

Το σώμα του θυμίαμα,

Снагата му – тамян,

και τα μαλλιά του λουσμένα με νιότη.

косата му – окъпана във младост.

Το γέλιο του χάλασμα ψυχής.

Смехът му – гибел за душата.

Μέσα του έκρυβε έναν άνεμο

Във него беше вятър спотаен,

Που ‘σκίζε τα χάρτινα ονειρά μου.

рушащ въздушните ми кули.

Μέσα μου έκλαιγε ένα αύριο.

Във мене плачещ беше

утрешня ден.

Πάει τόσος καιρός

Измина много време,

πού είχα μεταβάλει το χαμό του

превърнах загубата му

σε ποτήρι επιχρυσωμένο με φθινόπωρο,

във чаша, позлатена с есен,

που σκέπασα τη φωτογραφία

покрих лика му с мрак,

του μ'ένα σούρουπο,

засипах песните си с пясък.

κι έβαλα σύρτη στα τραγούδια μου.

Τόσος καιρός που ξεχαστήκαμε.

Измина много време. Забравихме се.

Ξανάρθε.

Завърна се.

Μιά μέρα θα ‘ταν

Μай беше ден,

πού ξεχώσαμε τις περγαμίνες
της μνήμης μας
και υπογράψαμε μια θεία συνέχεια
που αγαπηθήκαμε.

в който изровихме папирусите в
паметта си,
подписахме светото продължение
на туй, че се обикнахме.

Χθες χωριστήκαμε.

Сбогувахме се вчера.

Предложеният от мен превод е скромен принос в подкрепа на тезата, че добрият преводач на лирика би могъл и да не е поет. Напълно разнопосочни са мненията в тази насока. „Отдавна се дискутира върху това, какви способности трябва да притежава един добър преводач на лирика и преди всичко дали самият преводач би трябвало да е поет. Октавио Пас¹⁰ твърди, че поетите много рядко са добри преводачи, тъй като те използват оригинала като изходна точка за собствената си креативност.¹¹” (Snell-Hornby 2006, 272) (авторски превод).

През 1961 г. голямата българска поетеса и преводачка Елисавета Багряна споделя: „Лично за мен превеждането на едно стихотворение е дори по-трудно от написването на ново, оригинално, защото просто не разполагам със свободата на създаването”. “Мисля, че този тип преводачи са в същност потенциални поети, носители на поетическа дарба, която се осъществява в процеса на превеждането” (по Лилова 1981, 99). Тази дарба сякаш се „отключва”, когато преводачът превежда творба, респективно автор, които са близки до неговия вътрешен свят. Тогава добрият превод може да се доближи максимално до оригинала. В този случай говорим за превод на високо художествено ниво. Ако обаче преводачът не съумее да вникне в авторския замисъл, да почувства и да предаде авторската емоция, дори оригиналът да е наистина гениален и въздействащ, резултатът от превода няма да е положителен.

Стихотворението *Вчера* на Кики Димула ми допада със своя дълбок философски замисъл. Привлича ме специфичният авторски стил – богат на метафори и лиричност. Произведението отразява страданието на лирическия герой от раздялата с любимия, копнежа по подновяването на тази любов и последвалата окончателна раздяла. Поетесата изповядва своите най-съкровени и дълбоки чувства, породени от любовта и от раздялата. Колко искрено звучат строфите:

„Очите му – безкрайна бездна,
а устните му – тайнствен прорез
и ситен дъжд гласът му.”

За да засили силата на емоционаланото въздействие, Димула си служи с оригинални метафори с филолософска вгълбеност, които предизвикват у читателя силни асоциации за живота и времето, за любовта и раздялата, за света, който я обгражда:

„изровихме папирусите в паметта си,
подписахме светото продължение
на туй, че се обикнахме”.

Произведението разкрива дълбокото разочарование от любовта, от погубените мечти:

„Във него беше вятър спотаен,
рушащ въздушните ми кули.”
Колко силно звучи стихът:
„Във мене плачещ беше утрешния ден.”

Каква безизходица, какво огромно страдание преживява лирическият герой! Само с няколко кратки слова поетесата обхваща философията на човешкото битие – дълбокото разочарование от любовта и неопикуемата болка от страданието, което изживява лирическата героиня. Чувствата ѝ са на приливи и отливи. Ту виждаме любимия при нея: „Завърна се.”, ту усещаме раздялата и силната болка, която изпитва:

„Измина много време,
превърнах загубата му
във чаша, позлатена с есен,
покрих лика му с мрак,
засипах песните си с пясък.
Измина много време. Забравихме се.”

Като умел психолог, Кики Димула разкрива сложните процеси, които протичат в емоционалния свят на лирическия герой. Безспорен е приносът на авторката в интимната поезия, в която тя оставя светла диря.

Творбата *Вчера* е дълбоко вълнуваща. Такава затрогваща изповед би могла да напише единствено поетеса от величината на Димула. Макар да размишлява за миналото, тя представя настоящето, визиращо бъдещето. Авторката внушава, че щастието в живота е кратък миг, а страданието, породено от раздялата с любимия човек, е изключително болезнена и окончателна. Затова и на финала четем: „Сбогувахме се вчера.” Отново у нас възниква въпросът за времето измерение – дали настина раздялата е скорошна или е отдавна отминала. Поради силните чувства, които изпитва, лирическата героиня не може да я приеме, респективно да я надживее и затова ѝ се струва, че е отминал само ден от сбогуването. Тук, в типично свой стил, Димула оставя поле за собствена интерпретация.

Настоящото изследване, базирано на превода на конкретно лирическо произведение, представлява опит за представяне на специфичните аспекти при превод на поезия. И ако отново се върнем към определението на Шлегел за художествения превод като „двубой на живот и смърт”, бих искала да вярвам, че съм намерила оптималния вариант и възможно най-точния баланс между оригинал и превод, и нито аз като преводач, нито Димула като творец, сме били победени в нелеката битка със силата на словото и спецификите на всеки език. Искането ми се да вярвам, че съм успяла да запазя и предам адекватно духа на творбата и емоционалния заряд, който тя носи. Надявам се, че преводът на това въздействащо произведение, в което се разглеждат вечните теми от живота – любов, раздяла, страдание, загуба и т.н., е достоен еквивалент на оригинала. Бих се радвала, ако достигне до сърцата на повече хора, дори и приносът ми да се заключава само в популяризирането на оригиналния стил на поетесата. Считаю, че усилията ми не бяха напразни, тъй като българският читател заслужава да се докосне до богатството и дълбочината на светоусещането на автор като Кики Димула.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Венкова, 2009: Полина Венкова. Преводите от китайски на български език от 80-те години на XX век до наши дни – автори, преводачи, развитие, тенденции. – В: Societas Classica. Култури и религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока, част IV. Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, 2009, 174–188.

Владов, 2008: Владимир Владов. Стойна Пороманска – новогръцкият език в България. Теория и практика. Η νεοελληνική γλώσσα στη Βουλγαρία.

Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση. – В: Societas Classica. Култури и религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока, част III–2. Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, 2008, 219–231.

Генцлер, 2000: Едуин Генцлер. Съвременни теории за превода. В. Търново, Пик, 2000.

Лилова, 1981: Анна Лилова. Увод в общата теория на превода. София, 1981.

Лилова, 2007: Превод и културен трансфер. Сборник в чест на доцент Анна Лилова. Доклади от конференция в чест на 70-годишнината на доц. Анна Лилова. София, Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2007.

Abrecht, 1998: Jörn Albrecht. Literarische Übersetzung. Geschichte – Theorie – Kulturelle Wirkung. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1998.

Koller, 1992: Werner Koller. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. 4. völlig neu bearbeitete Auflage. Heidelberg, Wiesbade: Quelle und Meyer, 1992.

Snell-Hornby, 2006: Mary Snell-Hornby, Hans G. Hönl, Paul Kußmaul, Peter A. Schmitt (Hrsg.). Handbuch Translation. Zweite, verbesserte Auflage. Stauffenburg Verlag, 2006.

Δημουλά, 1998: Κική Δημουλά. Ποήματα (Συγκεντρωτική έκδοση). Ίκαρος, 1998.

БЕЛЕЖКИ

¹ Die älteste Form des Schreibens, die sumerische Keilschrift, entstand in Mesopotamien. Solche Schriftzeichen erscheinen neben weiteren alten Schriftformen in zwei- und dreisprachigen Wortlisten, auf 4.500 Jahre alte Tontafeln, die bei Ausgrabungen zutage gefördert wurden. (Snell-Hornby 2006, 39).

² Cicero sah in der Nachahmung der Griechen einen Weg zur Entwicklung des eigenen rhetorischen Könnens. In seiner bekannten Abhandlung *De oratore* trat er für die freie Übersetzung und die Prägung neuer Ausdrücke ein. Auch Horaz warnt in seiner *Ars poetica* vor der wörtlichen Übersetzung und empfiehlt statt dessen die sinngemäße Übertragung. (Snell-Hornby 2006, 39).

³ Il traduttore e sempre un traditore.

⁴ Goethe unterscheidet drei Arten der Lyrikübersetzung ... : erstere bringt dem Leser die fremde Kultur näher; zu diesem Zweck kann Lyrik auch z.B. in Form von Prosa wiedergegeben werden. Das zweite Verfahren stellt für Goethe die parodistische Übersetzung dar. In diesem Fall paßt der Übersetzer den Ausgangstext (AT) an die zielkulturellen Erwartungen des Lesers an. Goethe, der dieser Strategie kritisch gegenüberstand ... Die dritte und höchste Form der Lyrikübersetzung ist für ihn jene, die absolute Identität zwischen Original und Übersetzung anstrebt. Goethe

hebt dabei vor allem die Arbeit von Voss hervor und meint, daß diese Art der kreativen Übersetzung, die vielleicht zunächst auf den Leser befremdlich wirken möge, großen Einfluß auf die Literatur der Zielkultur haben könne. Sowohl Übersetzung als auch Schreiben werden in diesem Fall als Ausdruck von Genialität betrachtet. (Snell-Hornby 2006, 270).

⁵ Wer die Wahl hat, der hat die Qual. (авторски превод).

⁶ ... nennt als letztes Ziel einer Übersetzung die Annäherung des Fremden und Einheimischen, des Bekannten und Unbekannten (Snell-Hornby 2006, 247).

⁷ Shelley schlug ... vor, Übersetzen als eine Art Verpflanzung zu betrachten, durch die der Sam oder Keim eines Gedichts in andere Erde verpflanzt wird. (Snell-Hornby 2006, 270).

⁸ Association Capitale Européenne des Littératures

⁹ *Plötzlich wurde ich hellhörig: Gedichte und ein 'Mythos'*

¹⁰ Мексикански писател, поет и дипломат; едно от най-значимите имена в латиноамериканската литература на XX в. През 1990 г. Пас получава Нобелова награда за литература. (б.а.)

¹¹ Seit langem wird darüber diskutiert, welche Fähigkeiten ein guter Lyrikübersetzer besitzen, und vor allem auch, ob ein Übersetzer selbst ein Dichter sein sollte. Octavio Paz behauptet, daß Dichter nur selten auch gute Übersetzer sind, denn sie benützen das Original als Ausgangspunkt für ihre eigene Kreativität. (Snell-Hornby 2006, 272).